



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНА УСТАНОВА
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
ІНСТИТУТ
«БЕЙТ-ХАНА»

Кафедра природничо-наукової підготовки

«Практикум консультування в кризових ситуаціях»
(назва навчальної дисципліни)

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

підготовки

магістрів

(назва рівня вищої освіти)

галузі знань

05 Соціальні та поведінкові науки

(шифр і назва галузі знань)

спеціальності

053 Психологія

(код і найменування спеціальності)

Робоча програма навчальної дисципліни «Практикум консультування в кризових ситуаціях» спеціальності 053 Психологія освітньо-професійної програми магістрів для здобувачів вищої освіти VI курсу.

Розробник:

Первий Віктор Станіславович, доктор медичних наук, професор кафедри природничо-наукової підготовки
(вказати ПІБ авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри природничо-наукової підготовки

Протокол від «28» серпня 2020 року № 01

Зав. кафедри

(підпис)

А. О. Теплицька
(прізвище та ініціал)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми «28» серпня 2020 року

Гарант освітньої програми

(підпис)

О. С. Самойлов
(прізвище та ініціал)

Робоча програма перевірена навчально-методичним відділом «31» серпня 2020 року

Завідувач навчально-методичного відділу

(підпис)

І. В. Зеркаль
(прізвище та ініціал)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисциплін за формами навчання	
	Денна	Заочна
Статус дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	вибіркова	
Мова викладання	українська	
Передумови вивчення навчальної дисципліни (які дисципліни мають передувати вивченню)	ОДЗ 1. 02 «Психологічне консультування окремих категорій клієнтів»	
Курс	6	
Семестр	III	
Загальний обсяг годин / кредитів	120 год. / 4 кредити	
Кількість змістовних модулів	2	
Годин на аудиторне вивчення	40	
Годин на самостійне вивчення	80	
Форма підсумкового контролю	залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Практика консультування в кризових ситуаціях» є вивчення і систематизація досягнень вітчизняних і зарубіжних досліджень у галузі кризової психотерапії; формування світоглядних компетенцій медичного психолога, які є пріоритетними в системі медико-психологічної реабілітації пацієнтів з невротичними та психосоматичними порушеннями, що відповідають сучасним гуманістичним тенденціям і державній політиці Української держави.

Основними **завданнями** навчальної дисципліни «Етнічна та кроскультуральна психологія» є:

- ознайомлення здобувачів другого магістерського рівня з історичними етапами становлення кризової психотерапії;
- оволодіти основними категоріями та поняттями кризової психотерапії;
- вивчення фундаментальних понять проявів психічних порушень;
- узагальнення основних патологічних симптомів й синдромів психічних розладів;
- розгляд уявлень про психосоматичну єдність;
- ознайомити із закономірностями формування та основними властивостями психічних процесів особистості соматично хворої людини, висвітлити проблему спілкування у медичному середовищі, зокрема з пацієнтом та його родичами;
- сприяти вирішенню питань побудови та організації міжособистісної взаємодії в колективі;
- ознайомлення з особливостями поведінки пацієнтів з психічними розладами та можливостями психологічної та психотерапевтичної допомоги в структурі комплексного лікування.

3. Компетентності та заплановані результати навчання

Дисципліна «Етнічна та кроскультуральна психологія» забезпечує набуття здобувачами освіти ряду **компетентностей**.

Компетентності, що формуються:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК 6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

СК 4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгові, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК 6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

СК 7. Здатність ухвалювати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК 9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

СК 10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

СФК 1. Здатність до усвідомлення сутності існуючих психологічних проблем завдяки упредметненню об'єкту осмислення на метапрадигмальному рівні та його розуміння в новій інтегрально-методологічній якості.

СФК 2. Здатність до реалізації психологічної діяльності в етнічному та мультикультурному середовищі.

СФК 3. Здатність до: подолання труднощів міжкультурної взаємодії та медіації конфліктних ситуацій; встановлення причин кроскультурних та етнічних конфліктів, прогнозування ефективності стратегій управління етнічним конфліктом; розробки стратегій подолання перешкод та застосування їх в практиці ділового міжнаціонального спілкування.

Програмні результати навчання:

ПРН 5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), проводити їх в індивідуальному порядку та груповій роботі, оцінювати якість.

СПРН 4. Здійснювати психотерапевтичні, корекційні та реабілітаційні заходи спрямовані на формування навичок психологічного захисту у громадян у кризових ситуаціях.

Після вивчення курсу «Практикум консультування в кризових ситуаціях» студенти повинні **знати:**

- методологічні основи дослідження кризового стану і кризового консультування;
- специфіку психічного функціонування людини і фактори ризику деструктивного розвитку в ситуаціях переживання нормативних і ненормативних криз;
- етапи розробки програми кризового втручання, спрямованої на профілактику деструктивного розвитку особистості та групи в ситуації кризи.

Уміти:

- здійснювати самостійний пошук, критичний аналіз, систематизацію й узагальнення наукової інформації, постановку мети дослідження і вибір оптимальних методів і технологій;
- аналізувати базові механізми психічних процесів, станів та індивідуальних відмінностей з урахуванням антропометричних, анатомічних і фізіологічних параметрів життєдіяльності людини у філо- і онтогенезі;
- проектувати і реалізовувати комплексний консультативний вплив на особу і групу в ситуації переживання нормативних і ненормативних криз;
- розробляти програми профілактики деструктивного розвитку особистості і групи в кризових ситуаціях.

4. Зміст програми навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Загальні питання етнічної та кроскультуральної психології.

Тема 1. Кризи та конфлікти в житті людини.

Життєва криза та можливості її опанування. Конфлікти в житті людини. Травма як причина життєвої кризи. Техніки життя у складних умовах. Поняття про кризу. Психологічна природа життєвої кризи. Нормальні (прогресивні) та аномальні (регресивні) кризи. Типи ставлення до кризової ситуації: ігноруючий, перебільшуючий, демонстративний, продуктивний. Стадії кризи та можливості індивідуального контролю. Самореабілітація у складних життєвих обставинах.

Тема 2. Життєві кризи особистості.

Вік як причина життєвої кризи. Кризи дитячого віку. Підліткова криза. Криза юнацького віку. Криза похилого віку. Втрата як причина життєвої кризи. Травма як причина життєвої кризи. Стратегії поведінки людей у посттравматичний період.

Тема 3. Основні способи виходу з кризи.

Конструктивний вихід із кризи. Аналіз кризової ситуації. Способи конструктивного виходу з кризи. Вікові та індивідуальні особливості конструктивного виходу з кризи. Суїцид як деструктивний вихід з кризи. Суїцид і вік. Гендерні особливості суїцидальної поведінки. Суїцид і професія. Особистісні фактори суїцидального ризику. Антисуїцидальні фактори особистості. Види суїцидальної поведінки. Алкоголізм та наркоманія як деструктивні виходи з кризи. Сучасний стан проблеми. Симптоми алкоголізму та наркоманії. Психологічна допомога при алкоголізмі та наркоманії.

Тема 4. Кризове психологічне консультування як галузь практичної психології.

Поняття психологічного консультування. Специфіка та етапи психологічного консультування. Психологічне консультування та психотерапія. Види психологічного консультування. Завдання психологічного консультування, його ефективність та тривалість. З. Фрейд про роботу з клієнтом. Методи психологічного впливу. Принципи психологічного консультування: тактовність, делікатність, довіра, об'єктивність, компетентність, відповідальність. Об'єктивні та суб'єктивні чинники психологічного консультування. Позиції консультанта. Етичний кодекс психолога.

Змістовий модуль 2.

Прикладні аспекти етнічної та кроскультуральної психології.

Тема 5. Психологічна допомога внутрішньо переміщеним особам.

Специфіка потреб внутрішньо переміщених осіб. Особливості психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам. Методи та техніки психологічної допомоги у роботі з внутрішньо переміщеними особами.

Тема 6. Психологічна допомога ветеранам війни.

Особливості психологічної допомоги ветеранам війни. Духовно-психологічна реабілітація ветеранів війни. Психологічна допомога ветеранам із проблемами залежності від психоактивних речовин.

Тема 7. Психологічна допомога особам, що пережили полон та тортури.

Міжнародні стандарти соціально-психологічної реабілітації людей, що пережили полон та тортури. Особливості психологічної допомоги людям, що пережили полон та тортури. Психотерапія хронічного болю.

Тема 8. Психологічна допомога родинам ветеранів.

Специфіка психологічної адаптації учасника бойових дій до родинного життя. Психологічна допомога дружинам ветеранів війни. Особливості психологічної допомоги родинам ветеранів війни.

Тема 9. Психологічна допомога дітям із травмивним досвідом.

Особливості переживання травмивного досвіду дитиною. Методи психологічної допомоги дітям із травмивним досвідом.

Тема 10. Профілактика та подолання професійного вигорання психологів, соціальних працівників.

Професійне вигорання як психофізіологічна проблема. Профілактика та подолання професійного вигорання.

Підсумковий модульний контроль

Залік

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	усього	лекції	практ. заняття	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Загальні питання консультування в кризових ситуаціях.				
1. Кризи та конфлікти в житті людини.	6	4	2	
2. Життєві кризи особистості	10	2		8
3. Основні способи виходу з кризи	12	4		8
4. Кризове психологічне консультування як галузь практичної психології.	10	2		8
Змістовий модуль 2. Прикладні аспекти консультування в кризових ситуаціях.				
5. Психологічна допомога внутрішньо переміщеним особам	12	2	2	8
6. Психологічна допомога ветеранам війни	14	4	2	8
7. Психологічна допомога особам, що пережили полон та тортури	14	4	2	8
8. Психологічна допомога родинам ветеранів	10	2		8
9. Психологічна допомога дітям із травмивним досвідом	4	2	2	
10. Профілактика та подолання професійного вигорання психологів, соціальних працівників	10	2		8
11. Психологічна допомога жертвам тероризму	8			8
12. Психологічна допомога при професійному вигоранні	10		2	8
Усього	120	28	12	80

6. Теми лекцій

№№ п/п	Тема	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Загальні питання консультування в кризових ситуаціях.		
1.	Кризи та конфлікти в житті людини	4
2.	Життєві кризи особистості	2
3.	Основні способи виходу з кризи	4
4.	Кризове психологічне консультування як галузь практичної психології	2
Змістовий модуль 2. Прикладні аспекти консультування в кризових ситуаціях.		
5.	Психологічна допомога внутрішньо переміщеним особам	2
6.	Психологічна допомога ветеранам війни	4
7.	Психологічна допомога особам, що пережили полон та тортури	4
8.	Психологічна допомога родинам ветеранів	2
9.	Психологічна допомога дітям із травмивним досвідом	2
10.	Профілактика та подолання професійного вигорання психологів, соціальних працівників	2
Разом		28

7. Теми практичних занять

№№ п/п	Тема	Кількість годин
1	Життєва криза та можливості її опанування	2
2	Травма як причина життєвої кризи	2
3	Катастрофи та надзвичайні ситуації	2
4	Війна як джерело травми	2
5	Насильство як причина кризового стану	2
6	Вікові та індивідуальні особливості виходу з кризи	2
Разом		12

8. Самостійна робота

№.№ п/п	Тема	Кількість годин
1.	Копінг-стратегія як конструктивний вихід із кризи	8
2.	Деструктивні способи виходу з кризи	8
3.	Насильство та його види	8
4.	Кризова допомога в епіцентрі кризової ситуації	8
5.	Принципи та умови психологічного консультування в кризових ситуаціях	8
6.	Стихійна масова поведінка людей в екстремальних ситуаціях	8
7.	Техніки психологічної допомоги в екстремальних ситуаціях	8
8.	Психологія тероризму	8
9.	Принципи ненасильницького спілкування та вирішення конфліктів	8
10.	Професійне вигорання	8
Разом		80

9. Індивідуальні навчально-дослідні та науково-дослідні завдання.

Передбачається вивчення додаткових питань для самостійного опрацювання, які не входять до плану аудиторних занять і забезпечують поглиблене вивчення студентами тем в процесі підготовки до практичних занять.

1. Психологічна природа кризової особистості та детермінанти її розвитку.
2. Індивідуально-психологічні характеристики кризової особистості.
3. Відхилення в розвитку особистості.
4. Кризове консультування як галузь практичної психології та соціальної роботи.
5. Психологія життєвої кризи.
6. Історія виникнення кризового консультування.
7. Психологічні вимоги до кризового консультанта.
8. Стратегії кризового консультування.
9. Криза народження та можливості психологічної допомоги.
10. Психологічна травматизація в ранньому віці та її віддалені наслідки.
11. Кризове консультування в роботі шкільного психолога.
12. Переживання і розв'язання криз дорослого віку.
13. Кризове консультування тяжкохворих.
14. Консультативна допомога людині в термінальному періоді життя.
15. Консультування як актуалізація резервів самопомоги в кризових ситуаціях.
16. Кризове телефонне консультування.
17. Особливості дисгармонійних сімей як фактор загострення кризових станів.
18. Способи психологічної допомоги сім'ї, що переживає сімейну кризу.
19. Консультативна допомога при психотравмах і посттравматичних стресах.
20. Негативні наслідки переживання кризи..

10. Методи навчання

У процесі викладання дисципліни застосовуються різні методи навчання:

- за домінуючими засобами навчання: вербальні, наочні;
- в залежності від основних дидактичних завдань: отримання нових знань, формування вмій та навичок, перевірки й оцінки знань, а також
- усне обговорення питань теми із залученням більшої частини студентів групи;
- бліц-опитування;
- дискусії з проблемних ситуацій;
- реферативні виступи;
- тестування в письмовій формі;
- виконання письмових завдань тощо.

Результат самостійної позааудиторної роботи студента відтворюється у формі представлення стендових доповідей або захисту реферативних робіт.

Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою.

Кількість балів за дисципліну розглядається як сумарний бал, що включає поточну успішність, додаткові бали за виконання індивідуальної роботи.

Методи навчання відповідно до програмних результатів:

ПРН 5 – лекція (інформаційна, проблемна, з елементами бесіди, з розбором конкретних ситуацій); моделювання психологічного експерименту, виконання психодіагностичних завдань, зокрема, психологічних тестів; виконання психологічних завдань, вправи, групові дискусії, дидактичні та ділові ігри, що імітують досліджувані процеси; психологічний тренінг; презентація;

СПРН 4 – лекція (інформаційна, проблемна, з елементами бесіди, з розбором конкретних ситуацій), бесіда, обговорення, навчальна дискусія, інструктаж; вправа, метод проєктів, моделювання психологічного експерименту, виконання психодіагностичних завдань, зокрема, психологічних тестів; виконання психологічних завдань, вправи, групові дискусії, дидактичні та ділові ігри, що імітують досліджувані процеси.

11. Методи контролю

Усний, письмовий, програмований контроль.

12. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Формою підсумкового контролю успішності навчання з дисципліни є залік.

Залік з дисципліни «Практика консультування в кризових ситуаціях» – це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентами навчального матеріалу виключно на підставі результатів поточного навчання відповідно програми з дисципліни і не передбачає окремого навчального заняття для приймання заліку. На останньому тематичному навчальному занятті після закінчення обговорення теми заняття викладач навчальної групи оголошує суму балів студента за результатами поточного контролю і за виконання індивідуального завдання.

Оцінка з дисципліни визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності у балах, що виставляються на кожному семінарському занятті за відповідною темою і кількістю балів за виконання індивідуального завдання. Результати складання заліків оцінюються за двобальною шкалою: «зараховано», «не зараховано».

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання													Залік	Сума		
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2						Інд. завд.			Разом	
Т 1	Т 2	СР 1	Т 3	СР 2	СЗ 1	КР 1	Т 4	Т 5	СР 3	Т 6	СЗ 2		КР 2	10		60
3	3	4	4	4	4	5	3	4	3	4	4	5				

Шкала оцінювання: національна та ECTS:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно

82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ І ВМІНЬ:

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Відмінно	90 – 100	A

ставиться, якщо студент:

- ґрунтовно і повно відтворює вивчений матеріал;
- виявляє повне розуміння матеріалу, обґрунтовує свої думки, застосовує знання на практиці, наводить необхідні приклади не тільки за підручником, а й самостійно складені;
- викладає матеріал послідовно і правильно з точки зору норм літературної мови.
- вміє застосовувати його для вирішення конкретних професійних завдань
-

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Добре	83 – 89	B
	75 - 82	C

ставиться, якщо студент дає відповідь, що задовольняє тим же вимогам, що й оцінка “5”, але допускає деякі помилки, які сам виправляє після зауваження викладача, та поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу і мовленнєвому оформленні.

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Задовільно	68 – 74	D
	60 - 67	E

ставиться, якщо студент виявляє знання і розуміння основних положень даної теми, але:

- відтворює матеріал не досить повно і допускає помилки у формулюванні правил;
- не вміє глибоко і переконливо обґрунтовувати свої думки і відчуває труднощі під час добору прикладів;
- відтворює матеріал непослідовно і допускає помилки в мовленнєвому оформленні.

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Незадовільно з можливістю повторного складання	35 – 59	FX
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням	0 – 34	F

ставиться, якщо студент виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу відповідно розділу, допускає у формулюванні правил помилки, що спотворюють їх зміст, непослідовно і невпевнено викладає матеріал.

13. Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій
2. Плани практичних занять
3. Завдання для самостійної роботи студентів

4. Питання та завдання для поточного контролю знань і вмінь студентів.

14. Рекомендована література

Основна

1. Абрамова Г. С. Практикум по психологическому консультированию / Г. С. Абрамова. – Екатеринбург, 1995.
2. Васьківська С. В. Основи психологічного консьултування: навч. посіб. / С. В. Васьківська. – К., 2004.
3. Гремлинг С. Практикум по управлению стрессом / С. Гремлинг, С. Ауэрбах. – СПб., 2002.
4. Нельсон-Джоунс Р. Теория и практика консультирования / Р. Нельсон-Джоунс. – СПб., 2000.
5. Психологическая помощь и консультирование в практической психологии. – СПб., 1998.

Додаткова:

1. Айві А. Цілеспрямоване інтерв'ювання і консьултування. Сприяння розвитку клієнта: навч. посіб. / А. Айві; пер. з англ. – К., 1998.
2. Бишоп С. Тренинг ассертивности / С. Бишоп. – СПб., 2001.
3. Бодров В.А. Психологический стресс: Развитие учения и современное состояние проблемы / В. А. Бодров. – М., 1995.
4. Бьюдженталь Дж. Искусство психотерапевта / Дж. Блюдженталь. – СПб., 2001.
5. Ващенко І. В. Конфлікти. Посттравматичний стрес: шляхи їх подолання / І. В. Ващенко, О. Г. Антонова. – К., 1998.
6. Водопьянова Н. Е. Синдром выгорания: диагностика и профилактика / Н. Е. Водопьянова, Е. С. Старченкова. – СПб., 2005.
7. Горностай П. П. Теория и практика психологического консультирования: проблемный подход / П. П. Горностай, С. В. Васьковская. – К., 1995.
8. Гринберг Дж. Управление стрессом / Дж. Гринберг. – СПб., 2002.
9. Гулдинг М. М. Психотерапия нового решения. Теория и практика / М. М. Гулдинг, Р. Л. Гулдинг. – М., 1997.
10. Життєві кризи особистості: у 2-х ч.: наук.-метод. посіб. / за ред. Т. М. Титаренко. – К., 1998.
11. Качюнас Р. Психологическое консультирование и групповая психотерапия. – /Р. Качюнас – М., 2004.
12. Китаев-Смык Л. А. Психология стресса / Л. А. Китаев-Смык. – М., 1983.
13. Крюкова Т. Л. Психология семьи: жизненные трудности и совладание с ними /Т. Л. Крюкова, М. В. Сапоровская, Е. А. Куфтяк. – СПб., 2005.
14. Лидерс А. Г. Семья как психологическая система. Очерки психологии семьи / А. Г. Лидерс. – М.–Обнинск, 2004.
15. Малкина-Пых И. Г. Психология экстремальных ситуаций / И. Г. Малкина-Пых // Справочник практического психолога. – М., 2005.
16. Методичні рекомендації з надання психологічної допомоги молоді, яка схильна до суїциду, чи здійснила спробу суїциду / за ред. Б. П. Лазоренка. – К., 1998.
17. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй. – М., 1994.

18. Олифирович Н. И. Семейные кризисы: феноменология, диагностика, психологическая помощь / Н. И. Олифирович, Т. А. Зинкевич-Кузёмкина, Т. Ф. Велента. – М.– Обнинск, 2005.